

Ministerie van Financiën

> Retouradres Postbus 20201 2500 EE Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Directie Begrotingszaken

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 20201
2500 EE Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Ons kenmerk

2019-0000081285

Uw brief (kenmerk)

Datum 27 mei 2019
Betreft Voorjaarsnota 2019

De Voorjaarsnota 2019 is de eerste rapportage van het kabinet over de uitvoering van de begroting 2019. Het kabinet geeft hierin een overzicht van de wijzigingen van de begroting voor het lopende begrotingsjaar ten opzichte van Miljoenennota 2019. Deze bijstellingen zijn gebaseerd op nieuwe macro-economische ramingen uit het Centraal Economisch Plan (CEP) 2019 van het Centraal Planbureau (CPB) en inzichten over de begrotingsuitvoering van alle ministeries. Deze nota beschrijft de economische en budgettaire uitgangssituatie en schetst een actueel beeld van de Nederlandse economie (paragraaf 2). Vervolgens worden de ontwikkelingen aan de uitgaven- (paragraaf 3) en de inkomstenkant (paragraaf 4) van de begroting besproken, die resulteren in het actuele beeld van de overheidsfinanciën (paragraaf 5).

In de bijlagen bij deze Voorjaarsnota zijn de budgettaire kerngegevens (bijlage 1) en een toelichting op de belastinginkomsten (bijlage 2) opgenomen. Bijlage 3 en 4 geven meer inzicht in respectievelijk de uitgekeerde eindejaarsmarge op de verschillende begrotingshoofdstukken en de overboeking van regeerakkoordmiddelen op de aanvullende post. Bijlage 5 bevat de verticale toelichting waarin per individueel begrotingshoofdstuk de belangrijkste mutaties worden toegelicht.

Kernpunten

- Dit voorjaar zijn er meevallers onder het uitgavenplafond die optellen tot circa 1,5 miljard euro in 2019. Het gaat met name om meevallers en ramingsbijstellingen bij de zorguitgaven, lager uitvallende rentelasten, lagere EU-afdrachten en hogere dividendafdrachten van staatsdeelnemingen.
- Binnen de afgesproken uitgavennormering worden middelen beschikbaar gesteld voor belangrijke opgaven op het terrein van Groningengas, asiel en migratie, klimaat, defensie en onderwijs. Ook wordt geld ingezet om knelpunten in de uitvoering van beleid en de realisatie van projecten aan te pakken.
- De financiële gevolgen van de versnelling in de afbouw van het Groningengas worden conform de begrotingsregels onder het uitgavenplafond ingepast. Met de versnelling onderstreept het kabinet het

streven naar een zo spoedig mogelijke beëindiging van de gaswinning in Groningen.¹

- Als onderdeel van de politieke afspraken over asiel en migratie uit januari van dit jaar komt voor de herbeoordeling van het kinderpardon eenmalig 13 miljoen euro beschikbaar. Voor een stabiele financiering van de asielketen wordt circa 100 miljoen euro per jaar beschikbaar gesteld, zodat het operationele proces beter kan worden ingericht, het aantal mensen dat sinds de asielcrisis in 2015 in procedure is afneemt en de doorlooptijden worden teruggebracht.²
- De minister-president heeft in december het nationaal plan defensie-uitgaven bij de NAVO aangeboden. In dit plan bevestigt het kabinet zijn politieke intentie om structureel te investeren in een aantal prioritaire capaciteiten, die aansluiten bij de capaciteitendoelstellingen van de NAVO. In lijn met deze intentieverklaring wordt dit jaar 10 oplopend tot 461 miljoen euro in 2024 extra ingezet voor deze capaciteitsdoelstellingen. Structureel gaat het om 162 miljoen euro extra per jaar.³
- Het kabinet heeft bij de aanbidding van het ontwerp-klimaatakkoord en bij de eerste reactie op de doorrekening van het ontwerp-klimaatakkoord een pakket aan maatregelen aangekondigd.^{4 5} Voor de uitvoering van deze maatregelen wordt geld gereserveerd op de aanvullende post. Deze gelden worden na de besluitvorming over het klimaatakkoord toegevoegd aan de begrotingen. De reservering bedraagt 400 miljoen euro in 2019 en structureel 110 miljoen euro per jaar.
- Naast deze opgaven maakt het kabinet extra geld vrij voor knelpunten in de uitvoering van beleid. Voorbeelden zijn de tegemoetkoming aan gemeenten voor de kosten van de jeugdhulp, de gestegen kosten in het onderwijs door de toename van het aantal leerlingen en studenten, extra uitgaven voor bèta- en techniekopleidingen en het aanbrengen van balans in de financiën van de Rechtspraak en het Openbaar Ministerie.
- Na de voorjaarsbesluitvorming groeit de zorg in 2019 nog steeds met bijna 8 procent, ten opzichte van een groei van ruim 9 procent in 2019 voor de voorjaarsbesluitvorming. De uitgaven aan sociale zekerheid wijzigen beperkt als gevolg van de besluitvorming en laten een groei zien van ca. 4 procent. De uitgaven aan onderwijs zijn na de voorjaarsbesluitvorming hoger dan ervoor (1,5 procent in 2019).
- Het overheidssaldo en de overheidsschuld laten in 2019 een beperkte afname zien ten opzichte van de verwachting bij Miljoenennota. In deze Voorjaarsnota komt het overheidssaldo uit op een overschot van 0,9 procent bbp (1,0 procent bbp bij Miljoenennota) en een schuld van 50,1 procent bbp (49,6 procent bbp bij Miljoenennota). Dit wordt vooral veroorzaakt doordat de economie in 2019 minder hard groeit dan bij Miljoenennota werd verwacht.
- Het trendmatig begrotingsbeleid is een belangrijke verworvenheid, zowel voor een toekomstbestendige financiering van de overheidsuitgaven als voor een dempende werking op economische fluctuaties. Ook het CPB

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
2019-0000081285

¹ Kamerbrief 'Raming GTS over de gaswinning uit het Groningenveld', 8 februari 2019.

² Kamerbrief 'Een nieuwe balans in het regeerakkoord', 29 januari 2019.

³ Kamerbrief 'Nationaal plan defensie-uitgaven ten behoeve van de NAVO', 14 december 2018.

⁴ Kamerbrief 'Aanbidding ontwerp-Klimaatakkoord', 21 december 2018.

⁵ Kamerbrief 'Aanbidding doorrekeningen ontwerp-Klimaatakkoord, 13 maart 2019.

adviseert daarom hieraan vast te houden. De Nederlandse begroting is gevoelig voor economische schokken. Een overschot kan snel omslaan in een tekort. Daarnaast heeft het CPB recent laten zien (in de technische raming voor de middellange termijn) dat er bij een conjunctureel neutrale ontwikkeling in 2023 sprake is van een begrotingstekort. Door vast te houden aan trendmatig begrotingsbeleid en buffers op te bouwen, wordt voorkomen dat bij een omslag in de economie bezuinigd moet worden.

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
2019-0000081285

1. De uitgangssituatie

Het economisch beeld 2019

De Nederlandse economie blijft in 2019 doorgroeien, maar in een lager tempo dan de voorgaande jaren (zie tabel 1). De economische groei wordt door het CPB in het Centraal Economisch Plan (CEP) geraamd op 1,5 procent, wat een neerwaartse bijstelling is ten opzichte van de raming van 2,6 procent ten tijde van de Miljoenennota 2019. Na jaren van betrekkelijk hoge groei keert de economie terug naar een gematigdere groei die volgens het CPB gebruikelijk is voor de Nederlandse economie op de lange termijn. Ondanks het rustigere groeitempo blijft de geraamde economische situatie gunstig. De werkloosheid blijft historisch gezien laag, en de werkgelegenheid en de lonen stijgen verder.

De oorzaken van de lagere groeiverwachting zijn met name de neerwaarts bijgestelde raming van de uitvoer en de particuliere consumptie. De uitvoer heeft last van de zwakkere wereldhandelsgroei. De consumptie neemt onder andere minder snel toe door de afnemende impuls van de werkgelegenheidsgroei. De overheidsbestedingen groeien, maar volgens het CEP minder hard dan geraamd bij Miljoenennota.

De verwachte uitvoer groeit in 2019 minder snel dan in 2018. Hierdoor is de economische groei in 2019 nog meer binnenlands gedreven dan voorgaand jaar. De sterkere toename van de overheidsuitgaven ten opzichte van vorig jaar compenseert grotendeels voor de lagere groei van de particuliere consumptie en de investeringen, waardoor de groei van de binnenlandse bestedingen op peil blijft.

De werkgelegenheid blijft stijgen, maar in een minder tempo dan de afgelopen jaren doordat de werkloosheid al laag is en de groei vertraagt. De werkloosheid blijft hierdoor naar verwachting stabiel op 3,8 procent. De arbeidsmarkt blijft krap. Dit heeft een opwaarts effect op de lonen, die dit jaar naar verwachting met 2,7 procent toenemen.

De raming van de economische groei kent per definitie onzekerheden. Zo blijft de Nederlandse economie gevoelig voor de ontwikkeling van de wereldhandel. Een no deal-Brexit of een verdere toename van importheffingen ten gevolge van het handelsbeleid van de VS kunnen de economische groei sterk neerwaarts beïnvloeden.

Tabel 1: Macro-economische veronderstellingen voor 2019

2019 (mutaties per jaar in %)	Miljoenennota 2019	Voorjaarsnota 2019
Volume bbp en bestedingen		
Bruto binnenlands product	2,6	1,5
Particuliere consumptie	2,3	1,3
Investerings (incl. voorraden)	4,1	2,6
Uitvoer	4,2	1,1
Invoer	4,8	1,5
Inflatie (hicp)	2,5	2,3
Lange rente Nederland (niveau in %)	0,7	0,4
Relevante wereldhandelsvolume	4,0	1,8
Werkloosheid (% beroepsbevolking)	3,5	3,8
Werkzame beroepsbevolking	1,5	1,4
Contractloon marktsector	2,9	2,7

Bron: Centraal Planbureau, MEV 2019 en CEP 2019

Het begrotingsbeleid

Het kabinet voert een trendmatig begrotingsbeleid. Kernelement van het trendmatig begrotingsbeleid zijn de uitgavenplafonds, waarmee de maximale uitgaven zijn vastgelegd. Ook hanteert het kabinet een inkomstenkader waarin de beleidsmatige ontwikkeling van de belastingendruk over de kabinetsperiode is vastgelegd. Mee- en tegenvallers aan de inkomstenkant komen daardoor ten laste van het EMU-saldo en leiden niet tot meer of minder begrotingsruimte. Hetzelfde geldt voor niet-beleidsmatige ontwikkelingen van de werkloosheidsuitgaven (WW en bijstand). Zo ademt de begroting mee met de economie: in goede tijden verbeteren de overheidsfinanciën en wordt een buffer opgebouwd, zodat bij een economische neergang niet direct bezuinigd hoeft te worden.

Het CPB onderschrijft het belang van trendmatig begrotingsbeleid in zijn laatste CEP. Het laten mee-ademen van de begroting met de conjunctuur zorgt voor meer zekerheid voor bedrijven en burgers en voor een betere afweging van waar het geld aan moet worden uitgegeven. Het trendmatig begrotingsbeleid levert hiermee een positieve bijdrage aan de Nederlandse economie en het welbevinden van burgers. Hierbij wijst het CPB op het belang van voldoende buffers om vast te kunnen houden aan het trendmatig begrotingsbeleid wanneer het economisch minder goed gaat. Deze boodschap van het CPB onderschrijf ik ten zeerste.

De Nederlandse begroting is erg gevoelig voor economische schokken. Daarnaast heeft het CPB recent laten zien (in de technische raming voor de middellange termijn) dat er bij een conjunctureel neutrale ontwikkeling in 2023 sprake is van een begrotingstekort. Het overschot kan dan ook snel omslaan in een tekort. Het belang van sterke buffers is, ook met het oog op de toegenomen neerwaartse risico's, toegenomen. Door deze buffers nu volgens de regels van het trendmatig begrotingsbeleid te vergroten kunnen we voorkomen dat bij een omslag in de economie meteen bezuinigd moet worden.

3. Uitgaven

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
2019-0000081285

In het Regeerakkoord is het uitgavenplafond – bestaande uit drie deelplafonds Rijksbegroting, Sociale Zekerheid en Zorg – vastgesteld voor de gehele kabinetsperiode. Deze paragraaf toetst de uitgaven aan het totaalplafond en de verschillende deelplafonds, volgens de in het Regeerakkoord vastgelegde plafondsysteem.

Tabel 2 laat zien dat het totale uitgavenplafond sluit in 2019, waarbij compensatie over de deekaders plaatsvindt. De overschrijding van het deelplafond Rijksbegroting wordt gecompenseerd door onderschrijdingen bij de deelplafonds Sociale Zekerheid en Zorg.

De mutaties per deelplafond worden in deze paragraaf verder toegelicht. In bijlage 5 en in de suppletoire begrotingen worden de mutaties ten opzichte van Miljoenennota 2019 in meer detail toegelicht.

Tabel 2: Ontwikkeling uitgaven plafond Totaal

(in miljarden euro; - is onderschrijding)	2019
Totaal uitgavenplafond	
Uitgavenplafond	292,4
Uitgavenniveau	292,4
Over-/onderschrijding	0,0
Rijksbegroting	
Uitgavenplafond	139,4
Uitgavenniveau	141,0
Over-/onderschrijding	1,6
Sociale zekerheid	
Uitgavenplafond	81,7
Uitgavenniveau	81,1
Over-/onderschrijding	-0,6
Zorg	
Uitgavenplafond	71,3
Uitgavenniveau	70,3
Over-/onderschrijding	-1,0

Deelplafond Rijksbegroting

Directie Begrotingszaken

Tabel 3: Ontwikkeling uitgaven plafond Rijksbegroting

(in miljoenen euro; - is onderschrijding)	2019
1 Uitgavenplafond bij Miljoenennota 2019	139.385
2 Overboekingen met Sociale Zekerheid en Zorg	606
3 Plafondcorrectie volumebesluit gas	-30
4 Overige plafondcorrecties	-245
5 Aanpassingen uitgavenplafond vanwege loon- en prijsontwikkeling	-287
6 Uitgavenplafond bij Voorjaarsnota 2019 (=1 t/m 5)	139.428
7 Uitgaven bij Miljoenennota 2019	140.317
8 GF/PF: Overboekingen met Sociale Zekerheid en Zorg	552
9 Overboekingen met Sociale Zekerheid en Zorg (excl. GF/PF)	54
10 Plafondcorrecties	-275
11 Aanpassingen uitgaven vanwege loon- en prijsontwikkeling	-188
12 GF/PF: Accres en beleidsmatige ontwikkeling	-218
13 GF/PF: Overboekingen naar GF/PF van departementale begrotingen	313
14 HGIS: Herijking asieltorekening	149
15 HGIS: Vredespaleis	50
16 HGIS: Overig	-31
17 EU-afdrachten	-274
18 Rente	-158
19 Winstafdracht DNB en dividend staatsdeelnemingen	-120
20 Capaciteitsdoelstellingen NAVO	10
21 Rechtspraak en Openbaar Ministerie	61
22 Leerlingenramingen en bètatechniek	96
23 Klimaatakkoord	400
24 GF/PF: Eindejaarsmarge over 2018	311
25 Eindejaarsmarge over 2018 (exclusief GF/PF)	466
26 In=uit-taakstelling	-776
27 Invulling in=uit-taakstelling	220
28 Kasschuiven vanaf Najaarsnota 2018	358
29 Kasschuiven Voorjaarsnota (exclusief HGIS)	-129
30 Diversen	-209
31 Uitgaven bij Voorjaarsnota 2019 (= 7 t/m 30)	140.979
32 Over-/onderschrijding uitgavenplafond bij Miljoenennota (= 7 - 1)	932
33 Over-/onderschrijding uitgavenplafond bij Voorjaarsnota (= 31 - 6)	1.550

Ons kenmerk
2019-0000081285

Bij Voorjaarsnota 2019 is er een overschrijding van het uitgavenplafond Rijksbegroting van 1.550 miljoen euro (regel 33 in tabel 3). Dit komt doordat ten opzichte van de Miljoenennota de overheid 662 miljoen euro meer uitgeeft op het plafond Rijksbegroting dan verwacht (som van regels 8 t/m 30).

Tegelijkertijd is het uitgavenplafond met 43 miljoen aangepast (som van regels 2 t/m 5). De overschrijding neemt hierdoor toe met 618 miljoen euro.

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
2019-0000081285

Aanpassingen uitgavenplafond (2 t/m 5)

Overboekingen met de deelplafonds Sociale Zekerheid en Zorg leiden tot een opwaartse bijstelling van cumulatief 606 miljoen euro. Dit betreffen voornamelijk overboekingen naar het Gemeente- en Provinciefonds (GF/PF). Het gaat om onder meer middelen voor jeugdzorg (420 miljoen euro) en de overheveling van de loon- en prijsbijstelling tranche 2019 voor de overgehevelde budgetten van Wmo en Jeugd (187 miljoen euro) naar de algemene uitkering van het Gemeentefonds.

Conform de begrotingsregels vallen volumebeslissingen over gas onder het deelplafond Rijksbegroting. Voor 2019 leidt dit tot een neerwaartse bijstelling van het uitgavenplafond met 30 miljoen euro, waardoor de budgettaire ruimte onder het plafond daalt. De overige plafondcorrecties betreffen vooral correcties voor het gebruik van een Design, Build, Finance and Maintain-contract (DBFM) van verschillende infrastructurele projecten (-277 miljoen euro). Als het kabinet kiest voor een DBFM-constructie, dan past het kabinet het gereserveerde budget aan het betaallitme van het DBFM-contract aan. In plaats van een hoge investering in een korte periode is de gebruiksvergoeding dan lager over een veel langere periode. Conform begrotingsregels wordt het uitgavenplafond hiervoor aangepast.

De loon- en prijsontwikkeling is lager dan tijdens de Miljoenennota geraamd, wat leidt tot een neerwaartse bijstelling van het uitgavenplafond van 287 miljoen euro. Per saldo resulteren de verschillende plafondaanpassingen in een opwaartse bijstelling van het deelplafond Rijksoverheid met 43 miljoen euro.

Bijstellingen uitgaven (8 t/m 30)

De bijstellingen van de uitgaven die samenhangen met overboekingen tussen deelplafonds, plafondcorrecties en loon- en prijsontwikkeling zijn hierboven reeds toegelicht.

GF/PF: Accres en beleidsmatige ontwikkeling

De hoogte van de uitgaven van het Rijk werkt via de normeringsystematiek door in de indexatie van het Gemeentefonds, Provinciefonds en het plafond van het Btw-compensatiefonds. De jaarlijkse indexatie van de fondsen heet het accres. Deze post bestaat voornamelijk uit het accres, dat naar beneden is bijgesteld door verwerking van realisaties 2018 in het FJR (-197 miljoen euro) en door bijstelling van de uitgaven in 2019 in deze Voorjaarsnota (-91 miljoen euro). In Voorjaarsnota wordt uitgegaan van een accres 2019 voor GF/PF van 1,5 miljard euro.

GF/PF: Overboekingen naar GF/PF

Binnen deelplafond Rijksbegroting worden middelen overgeheveld van de departementale begrotingen naar het Gemeentefonds- en Provinciefonds (GF/PF). Het gaat onder meer om middelen voor buurtsportcoaches (73 miljoen euro), loon- en prijsbijstelling (72 miljoen euro) en middelen uit de regio-envelop (51 miljoen euro).

HGIS: Herijking asieltoerekening

De kosten voor eerstejaarsopvang van asielzoekers uit DAC-landen worden toegerekend aan het budget voor ontwikkelingssamenwerking (official development assistance, ODA). De richtlijn van de OESO-DAC voor de toerekening is verduidelijkt. Dat leidt tot een aanpassing in de toerekening per 2019. Tegelijkertijd wordt een verbetering van de toerekeningsystematiek doorgevoerd. Dit leidt tot een transparantere, schokbestendigere en doelmatigere toerekening. Dit levert een per saldo lagere toerekening op, die éénmalig structureel generaal gedekt wordt.

HGIS: Vredespaleis

Voor de renovatie van het Vredespaleis wordt 50 miljoen euro toegevoegd aan de middelen Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS). Dit bedrag wordt gereserveerd op de Aanvullende Post.

HGIS: overig

De overige middelen HGIS worden verlaagd met per saldo 31 miljoen euro. Dit is met name het gevolg van de reguliere macrobijstellingen van het HGIS-budget, dat gekoppeld is aan de macro-economische ontwikkeling. Verder is de reguliere asieltoerekening vanuit de HGIS overgeboekt naar de begroting van het ministerie van JenV en vindt op de begroting van Financiën een kasschuif plaats bij de betaling aan de Wereldbank, waardoor een voor 2020 geplande betaling al in 2019 doorgang vindt.

EU-afdrachten

Naar aanleiding van de bronnenrevisie van het Centraal Bureau voor de Statistiek is het Nederlandse bruto nationaal inkomen (BNI) opwaarts bijgesteld. Voor 2019 leidt dit via de jaarlijkse nacalculatie van de EU-afdrachten tot ophoging van de BNI-afdracht van 318 miljoen euro. Van de gereserveerde 500 miljoen euro valt het restant daardoor vrij (-182 miljoen euro). Verder heeft de Europese Commissie in april 2019 de eerste aanvullende begroting gepresenteerd met daarin een surplus van 1,8 miljard euro. Dit heeft voor Nederland incidenteel een lagere BNI-afdracht van 88 miljoen euro in 2019 als gevolg.

Rente

De raming van de rentelasten wijzigt als gevolg van geactualiseerde rentestanden in de CEP-raming van het CPB en doordat de verwachte financieringsbehoefte is geactualiseerd.

Winstafdracht DNB en dividend staatsdeelnemingen

De raming van de winstafdracht van DNB wordt aangepast naar aanleiding van de meest recente inzichten van DNB. De nieuwste winstramingen van de staatsdeelnemingen leiden tot een hogere dividendraming.

Capaciteitsdoelstellingen NAVO

Het kabinet heeft zijn politieke intentie om structureel te investeren in een aantal prioritaire capaciteiten, die aansluiten op de capaciteitendoelstellingen van de NAVO, bevestigd. In lijn met deze intentieverklaring wordt hiervoor extra geld, oplopend tot 461 miljoen euro in 2024, vrijgemaakt. Structureel wordt er 162 miljoen euro extra per jaar ingezet.

Rechtspraak en OM

Door het uitblijven van baten van het inmiddels stopgezette digitaliseringsprogramma "Kwaliteit en Innovatie" en vanwege de autonome terugloop van het aantal zaken, kampt de Rechtspraak met een tekort. Daarnaast wordt het nog niet ingevulde deel van de taakstelling Rutte II voor het Openbaar Ministerie (OM) teruggedraaid.

Leerlingenramingen en bèta techniek

Meer leerlingen en studenten dan eerder geraamd nemen deel aan het onderwijs. De kosten voor onderwijsinstellingen die hierdoor ontstaan worden gecompenseerd. Daarbovenop wordt structureel 41 miljoen euro per jaar vrijgemaakt voor bèta- en techniekopleidingen in het mbo en hoger onderwijs.

Klimaatakkoord

Het kabinet heeft bij de aanbidding van het ontwerp-klimaatakkoord en bij de eerste reactie op de doorrekening van het ontwerp-klimaatakkoord een pakket aan maatregelen aangekondigd.^{6 7} Voor de uitvoering van deze maatregelen wordt geld gereserveerd op de aanvullende post. Deze gelden worden na de besluitvorming over het klimaatakkoord toegevoegd aan de begrotingen. De reservering bedraagt 400 miljoen euro in 2019 en structureel 110 miljoen euro per jaar.

Overige mutaties

Departementen kunnen een deel van de in 2018 niet-bestede middelen via de eindejaarsmarge doorschuiven naar 2019. Als tegenhanger van de eindejaarsmarge wordt ook een in=uittaakstelling geboekt op de aanvullende post. De gedachte achter de in=uittaakstelling is dat er aan het einde van dit jaar weer in dezelfde mate als in 2018 sprake zal zijn van onderbesteding op de begrotingen. Door hiervoor alvast een taakstelling in te boeken zorgt het uitkeren van de eindejaarsmarge 2018 niet voor een belasting van het uitgavenplafond. Dit voorjaar is er in=uittaakstelling van 776 miljoen ingeboekt die voor 220 miljoen is ingevuld.

Bij Najaarsnota en FJR zijn middelen vanuit 2018 doorgeschoven naar 2019. Dit zijn onder andere middelen die gereserveerd zijn voor de wederopbouw van Sint Maarten (190 miljoen euro) en middelen voor het toekomstfonds (94 miljoen euro).

Bij Voorjaarsnota zijn middelen geschoven tussen 2019 en latere jaren. Het gaat onder andere om kasschuiven van middelen voor warme sanering van de varkenshouderij, de Belastingdienst en de Dienst Justieel Inrichtingen. De kasschuif van middelen voor de Wereldbank maakt onderdeel uit van de reeks overig HGIS.

De post diversen bevat het saldo van de resterende uitgavenmutaties op de departementale begrotingen.

---

⁶ Kamerbrief 'Aanbidding ontwerp-Klimaatakkoord', 21 december 2018.

⁷ Kamerbrief 'Aanbidding doorrekeningen ontwerp-Klimaatakkoord', 13 maart 2019.

Infrastructuur

Bij de behandeling van de begroting van Infrastructuur en Waterstaat voor 2019 heeft de Tweede Kamer een motie aangenomen met het verzoek een plan te ontwikkelen tegen onderuitputting van het Infrastructuurfonds en de Kamer hierover voor de Voorjaarsnota te informeren.⁸ Na een eerste analyse van de projectenportefeuille stelt IenW de prognoses voor een aantal projecten bij in de eerste suppletoire begroting van het infrastructuurfonds en zijn de bijbehorende budgetten verplaatst van realisatie naar planuitwerking en verkenning. Via de fondssystematiek blijven de bedragen beschikbaar voor infrastructuur en kan het gehele programma zoals met uw Kamer gedeeld tot uitvoering worden gebracht. Er is sprake van een risico op onderuitputting in dit jaar. De aankomende periode wordt gebruikt om dit risico verder in kaart te brengen en te bezien welke mogelijkheden voorhanden zijn om programmering, raming en de realisatie van projecten te optimaliseren. Daar waar nodig om de beschikbare middelen te laten aansluiten op de programmering van projecten, worden uitkomsten vertaald naar de begroting. Zo nodig wordt de begroting van Defensie hier ook bij betrokken. Het kabinet informeert het parlement over deze uitkomsten uiterlijk bij de Miljoenennota 2020.

Uitvoeringsorganisaties

Politieke en maatschappelijke wensen ten aanzien van nieuw beleid, het doorvoeren van noodzakelijke vernieuwing en het borgen van de continuïteit leiden tot stevige uitdagingen voor uitvoeringsorganisaties. Burgers en bedrijven ervaren in toenemende mate de gevolgen hiervan. De ministeries van SZW, Financiën en BZK nemen het initiatief een taakopdracht te formuleren voor een probleemanalyse, gericht op de grote uitvoeringsorganisaties, ter vaststelling door de MR. Uw Kamer zal hierover voor Prinsjesdag nader worden geïnformeerd. Het streven is om de probleemanalyse met scenario's van mogelijke oplossingsrichtingen begin 2020 op te leveren.

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
2019-0000081285

---

⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2018 – 2019, 35 000 XII, nr. 17.

Deelplafond Sociale Zekerheid

Directie Begrotingszaken

Tabel 4: Plafondtoets Sociale Zekerheid

(in miljoenen euro; - is onderschrijding)		2019
1	Uitgavenplafond bij Miljoenennota 2019	81.705
2	Overboekingen met Rijksbegroting en Zorg	-27
3	Plafondcorrecties	8
4	Aanpassingen uitgavenplafond vanwege loon- en prijsontwikkeling	-136
5	Aanpassingen uitgavenplafond vanwege conjuncturele effect WW en bijstand	192
6	Uitgavenplafond bij Voorjaarsnota 2019 (=1 t/m 5)	81.742
7	Uitgaven bij Miljoenennota 2019	81.232
8	Overboekingen met Rijksbegroting en Zorg	-27
9	Plafondcorrecties	8
10	Aanpassingen uitgaven vanwege loon- prijsontwikkeling	-136
11	Aanpassingen uitgaven vanwege conjuncturele effect WW en bijstand	192
12	AOW	-87
13	Wajong	-98
14	Ziektewet	56
15	Loonkostenvoordeel	-132
16	Herstel niet-automatisch herstarten WKB	215
17	Diversen	-82
18	Uitgaven bij Voorjaarsnota 2019 (=7 t/m 17)	81.141
19	Over/onderschrijding uitgavenplafond bij Miljoenennota 2019 (=7-1)	-473
20	Over/onderschrijding uitgavenplafond bij Voorjaarsnota 2019 (=18-6)	-601

Ons kenmerk
2019-0000081285

Bij Voorjaarsnota 2019 is er sprake van onderschrijding van het uitgavenplafond Sociale Zekerheid van 601 miljoen euro (regel 20). Bij Miljoenennota 2019 was er sprake van een onderschrijding van uitgavenplafond Sociale Zekerheid van 473 miljoen euro (regel 19). Ten opzichte van Miljoenennota wordt 91 miljoen euro minder dan verwacht uitgegeven aan Sociale Zekerheid (som van regels 8 t/m 17). Tegelijkertijd wordt het uitgavenplafond Sociale Zekerheid per saldo opwaarts bijgesteld met 37 miljoen euro (som van regels 2 t/m 5). De onderschrijding neemt hierdoor toe met 128 miljoen euro.

Aanpassingen uitgavenplafond (2 t/m 5)

In de begrotingsregels van dit kabinet is afgesproken het uitgavenplafond aan te passen voor de loon- en prijsontwikkeling en voor het conjuncturele effect van de WW en bijstand. Tevens wordt het uitgavenplafond aangepast voor plafondcorrecties en overboekingen met uitgavenplafonds Rijksbegroting en Zorg.

Bijstellingen uitgaven (8 t/m 17)

De bijstellingen van de uitgaven die het gevolg zijn overboekingen tussen deelplafonds, plafondcorrecties en loon- en prijsontwikkeling en WW en bijstand zijn hierboven reeds toegelicht.

AOW

De uitgaven aan de AOW zijn naar beneden bijgesteld ten opzichte van eerdere verwachtingen voor 2019. De bijstelling wordt vooral verklaard door een lager dan verwacht aantal AOW'ers, wat voornamelijk samenhangt met de nieuwe CBS-bevolkingsprognose. Het aantal AOW'ers viel in 2018 lager uit dan verwacht, doordat de sterfte in 2018 hoger uitviel dan het CBS verwachtte.

Wajong

De uitgaven aan de Wajong zijn lager dan eerder geraamd. Dit komt onder andere doordat meer Wajongers aan het werk zijn dan eerder gedacht, wat zorgt voor een lagere gemiddelde uitkering. Ook wordt er een terugontvangst verwacht van het UWV van te veel ontvangen middelen in 2018. Dit bedrag wordt in 2019 terugbetaald.

Ziektewet

De tegenvaller op de Ziektewet wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een opwaartse bijstelling van het aantal ZW-uitkeringen. Uit de realisatiecijfers blijkt dat de stijging van het aantal ziektejaren gedurende 2018 tegen de verwachting in heeft doorgezet. Daarnaast is de werkloosheidsraming van het CPB (CEP) opwaarts bijgesteld. Hieruit volgt dat naar verwachting het aantal zieke werklozen in de ZW toeneemt. Voor beide ontwikkelingen is het volume aangepast.

Loonkostenvoordeel

De uitgaven aan het loonkostenvoordeel (LKV) vallen lager uit dan eerder verwacht. Dit volgt uit de realisatiecijfers van de Belastingdienst.

Herstel niet-automatisch herstarten WKB

De Belastingdienst is er bij een onderzoek naar het niet-gebruik van het kindgebonden budget (WKB) achter gekomen dat er een groep is die ten onrechte geen WKB heeft ontvangen. Het kabinet gaat deze omissie herstellen voor de periode vanaf 2013 tot en met het lopende toeslagjaar. Dit leidt tot incidentele uitgaven van in totaal naar verwachting 420 miljoen euro, verdeeld over 2019 en 2020. Ook zijn er vanaf 2020 structurele kosten van 50 miljoen euro per jaar die door SZW gedekt worden. Voor 2019 zijn de kosten 215 miljoen euro die door SZW gedekt worden middels meevallers in 2019.

Diversen

Onder de post 'diversen' valt onder andere een incidentele meevaller op de compensatie dagloon doordat de dekking van de compensatie in 2019 lager uitvalt dan verwacht. Daarnaast is er een meevaller op de Participatiewet door veranderingen in de prijs en veranderingen in het volume. Tevens zijn de uitgaven aan de kinderbijslag (AKW) en het kindgebonden budget (WKB) opwaarts bijgesteld. Ook is er een kleine tegenvaller op de uitgaven aan de arbeidsongeschiktheidsregelingen. Tevens is de eindejaarsmarge onder het

deelplafond Sociale Zekerheid van 12,8 miljoen euro toegevoegd aan de begroting van SZW.

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
2019-0000081285

Deelplafond Zorg

Tabel 5: Plafondtoets Zorg

(in miljoenen euro; - is onderschrijding)	2019
1 Uitgavenplafond bij Miljoenennota 2019	71.940
2 Overboekingen met Rijksbegroting	-579
3 Aanpassingen uitgavenplafond vanwege loon- en prijsontwikkeling	-80
4 Uitgavenplafond bij Voorjaarsnota 2019 (=1 t/m 3)	71.281
5 Uitgaven bij Miljoenennota 2019	71.438
6 Overboekingen met Rijksbegroting	-579
7 Aanpassingen uitgaven vanwege loon- prijsontwikkeling	-80
8 Jeugdhulp	350
9 Ambulantisering ggz-domein	50
10 Actualisering Zvw-uitgaven	-281
11 Actualisering Wlz-uitgaven	-71
12 Ramingsbijstelling opleidingen	-225
13 Ramingsbijstelling geneesmiddelen	-120
14 Nominaal en onderverdeeld Zvw	-72
15 Diversen	-79
16 Uitgaven bij Voorjaarsnota 2019 (=5 t/m 15)	70.331
17 Over/onderschrijding Uitgavenplafond bij Miljoenennota 2019 (=5-1)	-502
18 Over/onderschrijding Uitgavenplafond bij Voorjaarsnota 2019 (=16-4)	-950

Bij Voorjaarsnota 2019 is er sprake van een onderschrijding van het uitgavenplafond Zorg van 950 miljoen euro (regel 18). Bij Miljoenennota 2019 was er sprake van een onderschrijding van uitgavenplafond Zorg van 502 miljoen euro (regel 17). Ten opzichte van de Miljoenennota is circa 1,1 miljard euro minder dan verwacht uitgegeven aan Zorg (som van regels 6 t/m 15). Tegelijkertijd is het uitgavenplafond Zorg neerwaarts bijgesteld met 668 miljoen euro (som van regel 2 en 3). De onderschrijding neemt hierdoor toe met 448 miljoen euro.

Aanpassingen uitgavenplafond (2 + 3)

Het uitgavenplafond Zorg wordt verlaagd als gevolg van overboekingen naar het uitgavenplafond Rijksbegroting. Dit betreft onder meer middelen voor jeugdzorg (350 miljoen euro) én de overheveling van de loon- en prijsbijstelling tranche 2019 voor de al eerder overgehevelde budgetten van Wmo en Jeugd (187 miljoen euro) naar de algemene uitkering van het Gemeentefonds. Verder is, ten opzichte van de CPB-raming bij Miljoenennota, de raming van loon- en

prijswontwikkeling in de zorg op basis van het CEP 2019 naar beneden bijgesteld. Het uitgavenplafond Zorg is hiervoor gecorrigeerd.

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
2019-0000081285

Bijstellingen uitgaven (6 t/m 15)

De bijstellingen van de uitgaven die samenhangen met overboekingen tussen deelplafonds en loon- en prijswontwikkeling zijn hierboven reeds toegelicht.

Jeugdhulp

Gemeenten zijn nog niet in staat geweest om de transitie- en transformatiedoelen van de decentralisatie van de Jeugdhulp binnen een termijn van vier jaar te realiseren. Er is sprake van een volumestijging en uitgavenstijging. Daarvoor komt het kabinet de gemeenten de komende jaren tegemoet met een extra budget van in totaal 420 miljoen euro in 2019, 300 miljoen euro in 2020, en 300 miljoen euro in 2021.

Tabel 6: Extra middelen jeugdhulp	2019	2020	2021	2022
(in miljoenen euro)				
Extra middelen jeugdhulp (plafond Zorg)	350	190	290	190
Kasschuif in Gemeentefonds (plafond Rijksbegroting)	70	110	10	-190
Totaal jeugdhulp (plafond Rijksbegroting)	420	300	300	0
<i>Wv. Jeugdhulp Gemeentefonds (plafond Rijksbegroting)</i>	<i>400</i>	<i>300</i>	<i>300</i>	
<i>Wv. Jeugdautoriteit op VWS-begroting (plafond Rijksbegroting)</i>	<i>20</i>			

Ambulantisering ggz-domein

Het kabinet stelt extra financiële middelen beschikbaar voor het realiseren van de ambities uit het hoofdlijnenakkoord ggz. De reeks loopt op van 50 miljoen euro in 2019 tot 95 miljoen euro 2022 en wordt daarna structureel ingeboekt. De middelen zullen daadwerkelijk voor de gemeenten beschikbaar komen nadat de VNG formeel partij wordt bij het hoofdlijnenakkoord ggz. Uw Kamer is hier verder over geïnformeerd in de brief van de minister van VWS over de Voorjaarsbesluitvorming Jeugd en ggz.

Uitgaven Zorgverzekeringswet

Op basis van voorlopige realisatiecijfers over 2018 van het Zorginstituut Nederland zijn de uitgaven onder de Zorgverzekeringswet (Zvw) geactualiseerd. De uitgaven op diverse sectoren zijn in 2018 lager uitgevallen dan geraamd. Vanaf 2019 worden deze lagere uitgaven structureel verwerkt in de begroting. Het gaat dan onder meer om aanpassingen van 63 miljoen euro bij geneesmiddelen, 57 miljoen euro bij hulpmiddelen, 47 miljoen euro bij grensoverschrijdende zorg en in totaal 99 miljoen euro bij diverse sectoren in de overige eerstelijnszorg.

Uitgaven Wet langdurige zorg

Op basis van voorlopige realisatiegegevens over 2018 van het Zorginstituut en de NZa zijn de uitgaven onder de Wet langdurige zorg (Wlz) geactualiseerd. Dit betreft het structureel verwerken van de vrijval van de resterende herverdelingsmiddelen Wlz-kader over 2018 (130 miljoen euro), lagere

opbrengsten van de eigen bijdragen Wlz in 2018 (25 miljoen euro), en een aantal overige actualisaties (33 miljoen euro).

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
2019-0000081285

Ramingsbijstellingen opleidingen

De uitgaven aan medische (vervolg)opleidingen zijn in 2019 en verder naar verwachting lager dan eerder geraamd. Het Capaciteitsorgaan constateert dat er steeds meer artsen in opleiding tot specialist (aios) in deeltijd werken. Deze trend zet naar verwachting de komende jaren door. Tevens leiden ziekenhuizen minder gespecialiseerde verpleegkundigen en medisch ondersteunend personeel op dan waarmee in de raming van het Capaciteitsorgaan rekening is gehouden.

Ramingsbijstellingen geneesmiddelen

De uitgaven aan geneesmiddelen zijn in 2019 en verder naar verwachting lager dan eerder geraamd. Dit leidt tot een neerwaartse bijstelling van de uitgaven aan geneesmiddelen van 120 miljoen euro in 2019 oplopend tot 230 miljoen euro in 2021 (additioneel bij de actualisatie van geneesmiddelen van 63 miljoen euro).

Nominaal en onderverdeeld Zvw

Het bovenstaande betreft niet ingezette middelen voor Voorwaardelijke Toelating en het verlagen van de beschikbare groeiruimte voor diverse Zvw-sectoren (niet zijnde hoofdlijnenakkoord-sectoren of genees- en hulpmiddelen).

Diversen

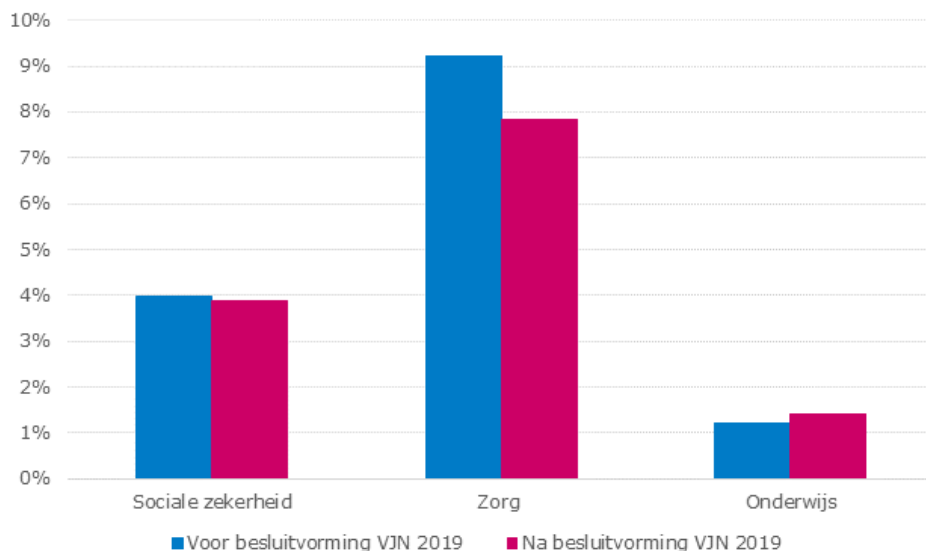
De post diversen betreft onder meer een kasschuif voor SectorPlanPlus naar 2022 (55 miljoen euro).

Horizontale ontwikkeling uitgaven

Figuur 1 geeft de procentuele groei van 2018 naar 2019 weer voor de drie grootste uitgavencategorieën, zowel voor de voorjaarsbesluitvorming, als erna. De uitgaven aan sociale zekerheid na besluitvorming wijken beperkt af ten opzichte van de uitgaven voor besluitvorming en laten een groei zien van ca. 4 procent. De zorguitgaven groeien minder hard dan voor besluitvorming werd verwacht. In plaats van een groei van ruim 9 procent groeien de zorguitgaven in 2019 naar huidig inzicht iets minder dan 8 procent. De groei van de uitgaven aan onderwijs (inclusief cultuur en media) stijgen in 2019 licht tot ca. 1,5 procent. Van de drie grootste uitgavenposten blijft de zorg voor en na besluitvorming over de Voorjaarnota het hardste groeien. Het FJR 2018 bevat een nadere toelichting van de onderbouwing van ramingen van uitgaven aan sociale zekerheid, zorg en onderwijs. Hierin wordt ook ingegaan op het open-einde karakter van sociale zekerheids- en zorguitgaven en de implicaties hiervan voor de ramingen van deze uitgaven.

In de vorige paragraaf is weergegeven hoe de ruimte onder het totaalplafond is aangewend per deelplafond voor diverse budgettaire opgaven en voor het oplossen van knelpunten in de uitvoering van beleid.

Figuur 1. Procentuele groei (in lopende prijzen) van drie grootste uitgavencategorieën 2019 t.o.v. 2018

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
2019-0000081285

4. Inkomsten

De raming van de belasting- en premieontvangsten 2019 is ten opzichte van de stand Miljoenennota 2019 met 3,3 miljard euro neerwaarts bijgesteld. In bijlage 3 is een uitsplitsing van de raming naar belastingsoort opgenomen, op zowel EMU- als kasbasis.

Tabel 7: Belasting- en premieontvangsten 2019 op EMU-basis

(in miljarden euro)	Miljoenennota 2019	Voorjaarsnota 2019	Mutatie
Belastingen en premies volksverzekeringen	234,1	232,0	-2,2
waarvan belastingen	190,6	190,9	0,2
waarvan premies volksverzekeringen	43,5	41,1	-2,4
Premies werknemersverzekeringen	69,0	67,8	-1,1
Totaal	303,1	299,8	-3,3

Tabel 8 geeft een uitsplitsing van de oorsprong van de bijgestelde raming ten opzichte van de stand bij Miljoenennota 2019. Aangepaste beleidsmaatregelen zorgen voor 0,8 miljard euro lagere belasting- en premieontvangsten. De endogene ontwikkeling, dat is de ontwikkeling van de inkomsten gerelateerd aan de economische ontwikkeling, zorgt daarbovenop voor 2,5 miljard euro lagere ontvangsten. Deze bijstelling volgt uit het economisch beeld op basis van het CEP 2019 van het CPB. Daarin is de waardeontwikkeling van het bbp met 1,4 procentpunt neerwaarts bijgesteld. Daarnaast is de raming bijgesteld op basis van de gerealiseerde kasontvangsten tot en met de maand april.

Tabel 8: Overzicht mutaties van de inkomsten sinds Miljoenennota 2019

(in miljarden euro)	Ontvangsten
Stand Miljoenennota 2019	303,1
Mutatie	-3,3
waarvan beleidsmaatregelen	-0,8
waarvan economisch beeld (inclusief doorwerking 2018)	-2,5
Stand Voorjaarsnota 2019	299,8

Het effect van beleidsmaatregelen op de belasting- en premieontvangsten
Aangepast beleid heeft een neerwaarts effect van 0,8 miljard op het EMU-saldo van 2019 ten opzichte van de Miljoenennota 2019. De heroverweging van het pakket vestigingsklimaat door het kabinet in het afgelopen najaar zorgt voor 0,1 miljard euro lagere inkomsten bij de loon- en inkomensheffing, vpb en dividendbelasting.⁹ Daarnaast hebben zorgverzekeraars de nominale zorgpremie voor 2019 uiteindelijk lager vastgesteld dan eerder geraamd, met 0,7 miljard euro lagere zorgpremies als gevolg.

Endogene ontwikkeling belasting en premieontvangsten

De endogene ontwikkeling van de ontvangsten uit de btw-ontvangsten is met 1,9 miljard euro neerwaarts aangepast. Dat volgt uit een minder gunstige ontwikkeling van de particuliere consumptie en het aandeel duurzame consumptie. Daarnaast is de raming van de loon- en inkomensheffing met 0,5 miljard euro neerwaarts bijgesteld. Dat volgt uit een minder optimistische verwachting van de ontwikkeling van zowel de lonen als de werkgelegenheid. Ook de endogene ontwikkeling van de premies werknemerszekeringen komt daardoor lager uit (-0,5 miljard euro). De raming van de endogene vpb-ontvangsten voor 2019 is vrijwel ongewijzigd ten opzichte van de Miljoenennota 2019.¹⁰

De opwaartse ramingsbijstellingen bij de overdrachtsbelasting en de dividendbelasting volgen voor een groot deel uit de doorwerking van de gerealiseerde ontvangsten over 2018. De gerealiseerde ontvangsten over 2018 kwamen bij deze belastingsoorten uiteindelijk nog flink hoger uit dan bij Miljoenennota 2019 werd verwacht. De verwachting is dat deze ontwikkelingen zich in 2019 voortzetten.

⁹ Voor een nadere toelichting op deze beleidsmaatregelen:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/10/15/kamerbrief-overheroverweging-pakket-vestigingsklimaat>. Het effect op het EMU-saldo wijkt af van het lastenrelevante effect zoals getoond in de tabel in de brief omdat anticipatie-effecten geen onderdeel uitmaken van het lastenkader. Het verzachten van de rekening courantmaatregel voor dga's per 2020 leidt tot minder anticipatie in de vorm van extra winstuitkeringen in 2019, met lagere ontvangsten uit de dividendbelasting en inkomstenbelasting dan eerder geraamd als gevolg. Ook vervalt de eerder (voor het EMU-saldo 2019) verwachte anticipatie op het afschaffen van de dividendbelasting.

¹⁰ Dit is een saldo van een neerwaartse bijstelling van de vpb op gas (-0,1 miljard euro) en een opwaartse bijstelling bij de overige vpb-ontvangsten (+0,3 miljard euro).

Tabel 9: Belangrijkste mutaties raming belasting en premieontvangsten 2019 ten opzichte van Miljoenennota 2019 op EMU-basis

(in miljoenen euro)	Totale mutatie	waarvan beleid	waarvan endogeen
Omzetbelasting	-1.883	0	-1.883
Loon- en inkomensheffing	-1.058	-607	-452
Premies werknemersverzekeringen	-1.142	-656	-486
Vennootschapsbelasting	288	325	-37
Dividendbelasting	560	77	484
Overdrachtsbelasting	168	0	168
Overig	-243	42	-285
Totaal	-3.310	-818	-2.492

5. EMU-saldo en EMU-schuld

EMU-saldo

Tabel 10: Verticale ontwikkeling overheidssaldo

(+ is overschot)	Miljarden euro	Procenten bbp
EMU-saldo 2019 Miljoenennota	8,3	1,0%
Noemereffect		0,0%
Belasting- en premie-inkomsten	-3,3	-0,4%
Netto-uitgaven onder het plafond		
w.v. Rijksbegroting	-0,7	-0,1%
w.v. Sociale Zekerheid	0,1	0,0%
w.v. Zorg	1,1	0,1%
Netto-uitgaven niet onder het plafond		
w.v. Dividend deelnemingen financiële instellingen	0,5	0,1%
w.v. Overig	1,0	0,1%
EMU-saldo 2019 Voorjaarsnota	7,0	0,9%

Overheidssaldo

Het overheidssaldo, ook wel het EMU-saldo genaamd, komt in 2019 naar verwachting uit op 0,9 procent van het bbp. Dit is een beperkte afname van 0,1 procent bbp ten opzichte van de verwachting bij het opstellen van de Miljoenennota 2019.

Sinds de Miljoenennota zijn de inkomsten en de uitgaven onder het plafond gedaald. Deze mutaties zijn in de voorgaande paragrafen toegelicht. Daarnaast wordt er meer dividend ontvangen dan eerder verwacht uit staatsdeelnemingen financiële instellingen. Deze extra ontvangsten zijn niet relevant voor het uitgavenplafond en hebben een saldoverbeterend effect. De post overig bestaat onder meer uit overige uitgaven en ontvangsten die niet onder een deelplafond vallen.

EMU-schuld

Directie Begrotingszaken

Tabel 11: Verticale ontwikkeling overheidsschuld

(+ is toename schuld)	Miljarden euro	Procenten bbp
EMU-schuld 2019 Miljoenennota	403,5	49,6%
Doorwerking schuld 2018	-4,7	-0,6%
Noemereffect		0,8%
EMU-saldo	1,3	0,2%
Kastransverschillen	0,3	0,0%
Aandelenaankoop Air France-KLM	0,7	0,1%
EMU-schuld 2019 Voorjaarsnota	401,1	50,1%

Ons kenmerk
2019-0000081285

Overheidsschuld

Naar verwachting komt de overheidsschuld uit op 50,1 procent van het bbp. Dit is 0,5 procent bbp hoger ten opzichte van de verwachting zoals gepresenteerd in de Miljoenennota 2019. Tabel 11 geeft een verklaring voor deze ontwikkeling.

Twee belangrijke effecten zijn de doorwerking van de schuld 2018 en het zogeheten noemereffect. De doorwerking van de schuld 2018 heeft een schuldverlagend effect. De uiteindelijk schuld eind 2018 was namelijk lager dan werd verwacht bij de Miljoenennota. Dit werkt door in de raming van de schuld voor 2019, en dus in de raming voor heel 2019. Het noemereffect heeft op dit moment een schuldverhogend effect. Dit is het gevolg van een lager bbp dan bij Miljoenennota 2019 werd verwacht. Daardoor is de schuld uitgedrukt in procenten bbp nu hoger dan in de Miljoenennota. Daarnaast hebben het gewijzigde EMU-saldo en de aandelenaankoop Air France-KLM een beperkte doorwerking op de schuld.

Hoogachtend,
De Minister van Financiën,

W.B. Hoekstra

Bijlage 1: Budgettaire kerngegevens

Directie Begrotingszaken

Bijlage 2: Toelichting belasting- en premieontvangsten

Ons kenmerk
2019-0000081285

Bijlage 3: Overzicht van de uitgekeerde eindejaarsmarges

Bijlage 4: Overzicht Regeerakkoordmiddelen op de aanvullende post

Bijlage 5: Verticale toelichting